

هوشنگ نادریان

حسابرسان و بحران بدهی‌های معوق بانکی

چرا حسابرسان نقش مورد انتظار خود را ایفا نکرده‌اند؟

در درجه‌ی نخست، درصد نفوذ حسابرسی در بنگاه‌های کشور در سطح مطلوب و فراگیر نیست و تفاوت عمده‌ی تعداد شرکت‌های مورد حسابرسی نسبت به تعداد اظهارنامه‌ی شرکت‌هایی که به سازمان مالیاتی ارائه می‌شود گویای این امر است، پس اولین محدودیت عدم تسری حسابرسی به کلیه‌ی واحدهایی است که طبق مقررات باید حسابرسی شوند، مشکل دوم محدودیت‌هایی است که صاحب‌کار با چانه‌زنی در مورد حق‌الزحمه‌ی حسابرسی، توقعات غیرحرفه‌ای از حسابرسان در ارائه‌ی غیرواقعی گزارش‌ها یا اظهارنظر مقبول و حذف بندهای اشکال از گزارش‌ها پدید می‌آورد. از دیگر دلایل ضعف حسابرسی می‌توان این موارد را برشمرد:

برای تحقق این موارد، لازم است در دانشگاه‌ها اهتمام بیش‌تری به ارائه‌ی مطالب روز حسابداری، حسابرسی، مدیریت و نرم‌افزارهای رایانه‌ای داشته باشند. هم‌چنین جامعه‌ی حسابداران رسمی و مؤسسه‌های حسابرسی، سرمایه‌گذاری لازم را در ارائه‌ی آموزش‌های لازم در زمینه‌ی کاربرد موارد ضروری به‌عمل آورند، تدوین راهنمای استانداردهای حسابداری و حسابرسی و دستورالعمل جامع و کاربردی در این زمینه اکیداً توصیه می‌شود. کمک در راستای تحقق هرچه بیش‌تر این موارد نیز می‌تواند نقش مثبتی ایفا کند، ایفای نقش قوی‌تر نظارت توسط جامعه‌ی حسابداران رسمی، هم‌زمینه‌ی نظارت سایر نهادها را کاهش می‌دهد و هم به بهبود کیفیت و رعایت اخلاق و ارزش‌های حرفه‌ای توسط حسابرسان کمک خواهد کرد.

به‌طور کلی، هدف و رسالت اصلی حسابرسان اعتباردهی به اطلاعات بر مبنای تصمیم‌گیری است و طبیعتاً در این راستا از حضور حسابرسی در یک بنگاه، تقویت نظام‌های مالی، شفافیت بیش‌تر، کاهش سوء جریانات و مانند آن را می‌توان انتظار داشت. به‌میزانی که فرایند حسابرسی بر مبنای استانداردهای حسابرسی و دستورالعمل حرفه‌ای و استفاده از فناوری روز صورت پذیرد، نتایج حاصل از انجام حسابرسی اثربخش‌تر و قابل استفاده‌تر خواهد بود. به‌طور مشخص، برای افزایش این اثربخشی حسابرسان باید آخرین استانداردهای حسابرسی و مدل حسابرسی مبتنی بر ریسک را به‌طور محتوایی مورد توجه و عمل قرار دهند، استفاده از نرم‌افزارهای رایانه‌ای برای انجام حسابرسی به‌ویژه در محیط بنگاه‌های با حجم عملیات بالا (مانند بانک‌ها) از ضرورت‌ها در این مورد است.

پایین بودن نرخ حق‌الزحمه‌ی حسابرسی در کشور در مقایسه با کشورهای توسعه‌یافته، کوچک بودن مؤسسات و مشکلات در حفظ استقلال حرفه‌ای، عدم دسترسی مؤسسه‌های حسابرسی به فارغ‌التحصیلان دانشگاهی با کیفیت مطلوب، کمبود متون راهنمای استانداردها و دستورالعمل‌های جامع حسابرسی ترجمه شده، عدم سرمایه‌گذاری جامعه‌ی حرفه‌ای و مؤسسه‌های تولید نرم‌افزارهای رایانه‌ای در تدوین نرم‌افزارهای مناسب حسابرسی، عدم حمایت لازم از حسابرسان در صورت رعایت اصول و موازین حرفه‌ای، فضای عدم شفافیت و مالیات‌گریزی در محیط کسب‌وکار.

دلایل فاصله‌ی انتظارات نهادهای

ناظر و اقدامات حسابرسان

به‌طور کلی انتظارات جدی در زمینه‌ی حسابرسی، با فاصله همراه است. در یک طرف طیف، انتظارات افرادی از حسابرسان هستند که انجام حسابرسی با نتایج کشف تمامی تقلب‌ها و خلاف‌ها را انتظار دارند و در طرف مقابل طیف، افرادی هستند که صرفاً گزارش‌های با اظهارنظر مقبول حسابرسی را طلب می‌کنند بدون آن‌که شرایط واقعی صدور چنین گزارشی را فراهم کرده باشند. در میان دو طیف نیز اخذ خدمات جانبی و حرفه‌ای از حسابرسان یا ارزیابی عملکرد مدیریت و سایر توقعات و انتظارات نیز مطرح است که حسابرسان با آن مواجه‌اند. انتظار جامعه‌ی حسابداران رسمی و سازمان بورس به عنوان مراجع نظارتی موجود انجام صحیح و کامل حسابرسی مبتنی بر استانداردها و رعایت اخلاق و ارزش‌های حرفه‌ای است. سازوکارهای قانونی موجود در برخی موارد از انتظارات پاسخ‌گو است، به‌طور مثال

خدمات حرفه‌ای هم‌زمان در ضوابط جامعه نیز منع شده و باید بر حسن اجرای آن نظارت کرد، یا ارزیابی عملکرد مدیریت (به عبارتی حسابرسی عملیاتی) از مصادیق مجاز خدمات حرفه‌ای حساب‌برسان است و در قانون توسعه‌ی پنجم و نیز سیاست‌های کلی نظام بر انجام آن در شرکت‌های دولتی و بورسی تأکید شده است. به منظور رعایت استانداردها و اخلاق حرفه‌ای نیز، نهاد ناظر با جرایم مختلف، از جمله لغو کارت حسابدار رسمی برخورد می‌کند. از این رو، می‌توان گفت در صورت انجام نظارت کیفی مناسب می‌توان شاهد اجرای مطلوب آن باشیم، موارد مشکل‌دار انتظار صفر یا صدی از حساب‌برسان است که تاکنون لاینحل مانده است. استانداردها، مقررات، ضوابط و امکانات حرفه‌ای موجود امکان کشف صد در صد تقلب و خلاف را به حساب‌برس نمی‌دهد و این انتظار بی‌پاسخ می‌ماند و از طرف دیگر تهدید علیه حساب‌برسان درست‌کار که با عدم پرداخت حق‌الزحمه و یا تعویض و سایر مشکلات مواجه می‌شوند نیز فاقد سازوکارهای اجرایی در تعیین حساب‌برسان، استقرار کمیته‌ی حسابرسی واقعی و اعمال مقررات حمایتی مناسب است. بدین ترتیب، به منظور حفظ استقلال حساب‌برسان که جوهره‌ی اصلی کار حسابرسی است، باید برنامه‌ای جدی داشت، چون تهدید آن موجب خسارت جدی به حرفه و بی‌اعتباری آن در درازمدت خواهد شد.

راهکارهای تأمین انتظارات ذی‌نفعان

حساب‌برسان در برآورده ساختن انتظارات ذی‌نفعان دچار ضعف‌های جدی و اساسی هستند که انجام یک حسابرسی مطلوب و

با کیفیت را دچار مشکل می‌کند. ضمن آن‌که با محدودیت‌های جدی هم مواجه هستند، از این رو در شرایطی که حساب‌برسان از مدل‌ها و تکنیک‌های مناسب روز مانند مدل ریسک، نمونه‌گیری و نرم‌افزارهای کاربردی استفاده نمی‌کنند و سطح دانش کاربردی افراد نیز در سطح مطلوب نیست، مؤسسه‌ها به دلیل کوچک بودن و پایین بودن حق‌الزحمه و تهدید به تعویض در شرایط صحت عمل، قادر به سرمایه‌گذاری لازم در راستای بهبود روش‌های مورد عمل و ارائه‌ی کار مطلوب و با کیفیت خود نیستند. قطعاً نمی‌توان گفت انتظارات نهادهای ناظر مانند جامعه‌ی حسابداران رسمی، بانک مرکزی و سازمان بورس برآورده می‌شود. همان‌طور که مطرح شد انتظار یک دستگاه نظارتی از مؤسسه‌های حسابرسی، ارائه‌ی خدمات با کیفیت مطلوب با رعایت استانداردها و اخلاق و ارزش‌های حرفه‌ای است، که این امر در شرایط فعلی دچار نقصان است. راه‌کارهای برون‌رفت از این شرایط برای تأمین نیازها و انتظارات ذی‌نفعان، تحقق موارد ذیل است:

- دولت از توسعه و تنوع خدمات حرفه‌ای و افزایش ضریب نفوذ حسابرسی در کشور حمایت کند.
- فرهنگ حساب‌خواهی و حساب‌دهی و حسابرسی در کشور گسترش یابد.
- حساب‌برسان به فناوری روز مجهز شوند.
- استانداردها و اصول و ارزش‌ها و اخلاق حرفه‌ای را تمامی حساب‌برسان رعایت کنند.
- نهادهای نظارت جامع، جهت اعمال نظارت محتوایی، به شکل کارآمدی حضور داشته باشند.
- جامعه‌ی حرفه‌ای به ارزش‌افزایی برای ذی‌نفعان و ایفای مناسب نقش مسئولیت اجتماعی را همواره مورد توجه قرار دهد. ■

